

Mūsų kultūros paveldas

Joana MEŠKAUSKAITĖ

Atplėšti nuo Lietuvos

(Atkelta iš „Utenio“ Nr. 49)

Kartą girdėjau, kaip brigadininkas Ševčenka skundėsi pirmininkui, kad pakelėje visi javai išbraidžioti ir be varpų. Pirmininkas įspėjo brigadininką Liseiką, bet tas sakydavo:

– Eikit, vaikai, pavalgykit, tik būkite atsargūs, nepridarykite man bėdos.

Paskui dar rovėme linus ir vėl grįžome prie tabako. Nurinkome didžiuosius lapus, kotus perskėlėme išilgai, o po kelių dienų nukirtome. Apdžiovinę fermos palėpėje visą tabaką išsiuntėme frontui. Taip mes, vaikai, auginome tabaką. Jei fronte rūkė ją kareivėliai, tai ir mūsų ten žiupsnelis marchorkos buvo.

Iš paskutinių jėgų

Vasara ėjo į pabaigą. Visi laukėme, kada prasidės kūlimas – tada gausime ir košės, ir duonelės ir atsigausime. Savo bulves kasėme vos tik užsimezgasias. Dienos ilgos, darbas sunkus, valgyti

Juozas Meškauskas Tomsko srities Bakčiaro rajono Vavilovkos kaime, grįžęs po dešimties metų lagerio, su tremtinėmis lietuvėmis. Už jų matyti Meškauskų namelis, kuriame žiemos naktimis miegančiam ant krosnies prie pagalvės priešaldavo plaukai.

norisi. Namuose virėme dilgėles ar žolių sėklas. Supuvusių kelmų dulkes dėdavome prie miltų ir kepėme bandeles. Bandelės išeidavo juodos ir karčios. Moterys

dalinosi tarp savęs išradin-gumu, darė eksperimentus. Vasaros metu į Bakčiaro tur-gų neleido. Sakė – per didel-is „raskažas“ darbymetį vaikščioti po miestelį. Be to,

ir parduoti jau nelabai ko buvo – pirmą žiemą daug kas išparduota. Tarnautojų šeimos dar turėjo šio to daugiau, o ūkininkės ne kažin ką atsivežė, nes beveik visas

ūkio pajamas investuodavo į žemę, pirkdami padargus, trašas, veislinius gyvulius. Tačiau dirbti sunkius darbus ūkininkės buvo geriau pratusios. Intelligentėms imti į rankas plūgą, dalgį, kraut maišus, pjauti mišką buvo labai sunku ir neįprasta, todėl jos visokiais būdais stengėsi ištrūkti iš kolūkio į Bakčiarą. Kai kam tai pavyko per labai didelį vargą.

Mama dirbo laukuose įvairius darbus: prie linų, prie šieno, javapjūtės. Kartais nuo bado, privargimo ar peršalimo sunkiai susirg-davo (juk nuo ankstyvo pavasario iki vėlyvo rudens vaikš-čiojome basos. Mūsų kojų padai buvo tokie kieti kaip gerų batų). Mamai pakildavo temperatūra, nusilpusi nepaeidavo. Tada į namus atjojęs brigadininkas taip ją plūsdavo ir keikdavo, kad langai drebėjo. Vadino tingine, fašiste, prisimetėle ir t.t. Mama verk-davo, aiškina-davo, kad negali paeiti. O kaip įrodysi? Gydytojų kaim-e nėra, o į Bakčiarą vasarą nenuėisi. Jeigu ir pavyktų

(Nukelta į 9 psl.)

paslapčia nueiti į polikliniką, vis tiek pažymos negausi, nes gydytojams griežtai uždrausta vasaros metu išdavinėti pažymas, kad žmogus serga. Vaistų irgi nebuvo. Apie kokius dantų ar galvos skausmus niekas nė neminėjo – tai ne liga.

Tėvynės ilgesys

Kas dedasi pasaulyje, beveik nieko nežinojome. Radijo nėra, elektros taip pat – vakarais visi švietėmės spingsulėmis. Dažniausiai degindavom pichtų alyvą, kuri labai rūkdavo. Vienintelis žinių šaltinis – vieno lapo rajoninis laikraštis. Ten spausdinamos rajono naujienos ir mažytis kelių eilučių politinis pranešimas: „Po įnirtingų mūšių šlovingoji raudonoji armija paliko keltą gyvenviečių“. Straipsniuose minimų kaimų pavadinimai mums nieko nesaikė, nes nežinojome, kur jie yra. Tik tada, kai paminėdavom miestą, sužinodavome, kur yra vokiečių kariuomenė. Kaimo gyventojai rusai niekada nepolitikudavo ir apie blogas gyvenimo sąly-

Atplėšti nuo Lietuvos

gas nekalbėdavo. Jie gaudami laiškus iš fronto orientuodavosi apie padėtį geriau negu mes, tačiau apie tai stengėsi neminėti. O mes vis ruošėmės namo. Rusės palinguodavo galvas ir sakydavo:

– Rodos, pažiūrėjus į jus lyg ir nekvaili žmonės, bet kai pakalbat kartais, tai nei pridėt, nei atimt. Įsidėmėkit – jūs čia atvežti amžinajam gyvenimui, taip, kaip ir mes. Niekur nesiruoškite. Gyvenkite čia ir užmirškite savo tėvynę.

Šitie žodžiai mus lyg karštu vandeniu apliedavo. Puldavome ginčytis:

– Jūs nelyginkite mūsų su savimi. Kur jūs bevažiuotumėt, ten Rusija. Visur jūsų tėvynė. Mes negalime čia gyventi, mūsų laukia Lietuva (o, kad tada būčiau žin jus, kaip ji mūsų „laukia“!).

Šitokie ginčai kildavo tarp visų ir dažnai. Rusės nepyko, tik stebėjosi mūsų naivumu.

– Mums negaila, važiuokit nors ir šiandien, - saky-

davo jos. – Bet juk patys matot...

Aš kartą prisėdus pailsėti paklausiau vienos moters, ką rašo sūnus iš fronto, kur yra vokiečių kariuomenė ir kodėl rusų armija vis palieka kaimus. Moteris atsakė:

– Aš nieko nežinau ir tau nepatariu žinot. Atsimink mano žodį ir kitiems pasakyk.

Apie politinius reikalus net mąstyti negalima, ne tik kalbėti. Tačiau gandai tarp lietuvių sklendo visokie. Buvo ir prieštarų naujienų – pavyzdžiui, kad vokiečiai jau prie Uralo. Toliau jie neis. Lietuva atkirsta nuo mūsų, todėl grįžti į tėvynę negalėsime. Viena naujiena, staigi ir netikėta, nuliūdino visus: paskelbta bendra mobilizacija rusams ir lietuviams. Sukvietė į kontorą visus lietuvių jaunuolius ir vyrus, nepatekusius į lagerį, su daiktais: Lukoševičių Algį, Juodvalkį Joną, Gimžauską Joną, Dragūną Juozą, Rimšą Bronių, Ikamą Vytautą, Kuzmą, Malakauską, Šveda-

rauską, Joną Grabauską ir kitus – rusus. Kadangi mano brolis dirbo sukarintoj gamykloj, jo nešaukė, bet sužinojęs, kad ima Ikamą, nuėjo pats ir atsistojo į eilę. Mes su mama įdėjom jam į maišelį savo duonos normelės, žalių bulvių, rankšluostį ir marškinius. Komendantas paaiškino, kad jie šaukiami „v trudarmiju“ – į darbo armiją. Mūsų vaikinai nenusiminė. Jie sakė, kad blogiau kaip čia nebus. Armiją vis tiek maitins, kokia ji bebūtų (paaiškėjo, klydo). Visi susirinkome išlydėti. Stovi mūsų jaunuoliai – gražūs, aukšti, liekni vyrai kaip uosiai. Stovi nuleidę galvas, pasidėję maišelius, o motinos verkia, ašaromis laisto Vavilovkos žemę. Davė kariškis komandą, užsėdo ant arklio ir nusivarė juos. Nors ši armija buvo taiki, tačiau mūsų vaikinai žuvo visi. Nuvežė juos į Prokopjevsko anglių kasyklas. Sąlygos siaubingos. Lukoševičius, parašęs motinai kelis laiškus, dingo be žinios. Kiti vaikinai, ne-

tekę sveikatos (plaučių liga pneumokomiozė) dar spėjo pamatyti Lietuvą, tačiau gyventi jau negalėjo – viens po kito iškeliavo į amžinybę pačiame žydėjime. O mano brolis ir Vytautas rytojaus dieną su terbelėmis parėjo namo (matyt, mamos malda išgelbėjo). Pasirodo, Bakčiare prieš išvežant juos patikrino sąrašus. Jono ir Vytauto sąrašuose nebuvo. Jonas dar pabandė spyriotis. Karininkas jį pakvietė į kabinetą ir piktai paklausė:

– Ar tau niekad nedrasė užpakalio šakaliai?

– Ne.

– Tai ir eik iš čia neatsigręždamas.

Vytautą Ikamą taip pat paliko atsargoje.

Jonas grįžo vėl į savo gamyklą. Dabar jį paskyrė brigadininku, nes buvusį paėmė į karą. Netrukus mobilizavo mūsų garsųjį Charenį. Moterys atsiduso lengviau. Jos kalbėjo:

– Gaila Chareniaus šeimos, bet ne jo. Gal neatsiras daugiau kaime tokio žmogaus, kurį pamačius apimtų siaubas, nors ir nesi niekuo nusikaltęs.

(Tęsinys kitame numeryje.)